

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Томома II. II

Випуск 1 (44)
2011

О Н О В Л Е Н Н Я
З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В
Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И

Збірник
наукових праць

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 1 (44)

Заснований в 1996 році

Рівне 2011

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44). — Рівне: РДГУ, 2011. — 209 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.04.2011 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ЗМІСТ

<i>Анісімова О.Е.</i> Реалізація принципу природовідповідності у педагогічних ідеях Фрідріха Фрєобеля.	3
<i>Атросенко Т.О.</i> Підготовка майбутнього вихователя до спільної роботи з батьками з питань формування мовленнєвої компетентності дошкільників.	7
<i>Бадер С.О.</i> Особливості становлення моральної поведінки дітей-сиріт дошкільного віку, що виховуються в умовах дитячих будинків.	10
<i>Барна Х.В.</i> До проблеми використання книги в освітній роботі з дошкільниками.	13
<i>Беленька Г.В.</i> Культурно-освітнє середовище ВНЗ як чинник формування професійної компетентності майбутнього педагога.	17
<i>Блащинская И.А.</i> Интегрированный подход к развитию речи дошкольников в ситуации близкородственного билингвизма.	21
<i>Богущ А.М.</i> Теоретичні концепти дошкільної освіти в педагогічній парадигмі В.О. Сухомлинського.	25
<i>Бойко О.В.</i> Педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.	27
<i>Бондаренко Н.Б.</i> Взаємозв'язок духовності та психологічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку.	31
<i>Брежнев О.Г.</i> Сучасні інноваційні підходи до забезпечення математичної освіти дітей дошкільного віку.	34
<i>Валентьєва Т.І.</i> Стан вихованості почуття комічного у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.	38
<i>Варяниця Л.О.</i> Організація спільної проектної діяльності з дітьми як засіб формування педагогічної культури батьків.	42
<i>Вертугіна В.М.</i> Ігрова діяльність як засіб підготовки дітей з відхиленнями зору до навчання в загальноосвітній школі.	46
<i>Врочинська Л.І.</i> Педагогічні умови виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку у процесі взаємодії дошкільного закладу і сім'ї.	49
<i>Гайдаржійська Л.П.</i> Нетрадиційні підходи до навчання найменших.	54
<i>Гавриш Н.В.</i> Осучаснення роботи з літературними текстами в інтегрованому просторі дошкільного закладу.	57
<i>Газіна І.О.</i> Національні цінності, їх зміст, специфіка та місце в системі виховання дитини дошкільного віку.	61
<i>Гаращенко Л.В.</i> Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу.	67
<i>Гецько С.І.</i> Взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками дітей з особливими потребами.	71
<i>Глазова В.В.</i> Система роботи з формування контрольних-оцінних умінь учнів початкової школи.	74
<i>Голота Н.М.</i> До проблеми важковихованості в дошкільному дитинстві.	78
<i>Горбатова Е.В.</i> Интегрированные занятия как средство развития изобразительного творчества детей старшего дошкольного возраста.	81
<i>Горльва Е.Л.</i> Психологический возраст ребенка как основание психолого-педагогической помощи родителям.	85
<i>Горопаха Н.М.</i> Формування у майбутніх вихователів дошкільних закладів екологічної культури як складова їх професійно-практичної підготовки.	88
<i>Демидова Ю.О.</i> Педагогічні умови формування пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності.	92
<i>Дем'янюк О.Б.</i> Теоретичний аналіз проблеми розвитку образу світу на ранніх етапах онтогенезу.	96
<i>Дичківська І.М.</i> Концепція вільного виховання О.С.Нілла у вимірі сучасних проблем педагогічної інноватики.	101
<i>Добрицкая И.М., Митрош О.Н.</i> Кредитная система оценки учебной деятельности студентов: нормативная база, специфика реализации, перспективы развития.	105

	<i>Довбня О.С.</i> Вітчизняний досвід програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні (II половина XX – початок XXI ст.) як історико-педагогічна проблема.	111
3	<i>Доманюк О.М.</i> Вплив сім'ї на процес соціалізації дітей дошкільного віку.	115
7	<i>Дронова О.О.</i> Педагогічна технологія формування національного типу особистості в старшому дошкільному віці засобами народного мистецтва.	118
10	<i>Дубинина Д.Н.</i> Белорусская народная игрушка как средство этнокультурного воспитания детей раннего и дошкольного возраста.	122
13	<i>Желтова С.С., Романов А.А.</i> Учреждение дополнительного образования как фактор интегрального развития дошкольников (на примере занятий английским языком).	125
17	<i>Житко И.В.</i> Теоретические подходы к разработке учебно-методических комплексов для дошкольного образования.	128
21	<i>Житня І.В.</i> Роль рефлексивної культури у формуванні інноваційного потенціалу педагогів дошкільних навчальних закладів.	132
25	<i>Загородня Л.П.</i> Підготовка майбутніх вихователів до створення позитивного іміджу педагога сучасного дошкільного закладу.	137
27	<i>Зданевич Л.В.</i> Проблема формування у дошкільників ціннісних стосунків у сфері національних інтересів: теоретичний аспект.	140
31	<i>Карнаухова А.В.</i> Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки.	143
34	<i>Каталімова Н.Б.</i> Особенности внедрения инновационных технологий в современную систему дошкольного образования.	147
38	<i>Коваленко О.В.</i> Програми для дошкільних навчальних закладів: погляд з історії у сьогодення.	151
42	<i>Козлюк О.А.</i> Світ дитинства: історія і сьогодення.	155
46	<i>Корякіна І.В., Коноplenko Н.М.</i> Педагогічна реабілітація дітей 5-7 років з особливими потребами засобами образотворчої діяльності.	159
49	<i>Косарева Г.М.</i> Особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з аутистичними порушеннями.	163
54	<i>Косарева О.І.</i> Теоретичний аналіз проблеми виникнення почуття сорому у дітей.	167
57	<i>Косенко Ю.М.</i> Професійна підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти в умовах кредитно-модульного навчання: ресурси самостійної роботи.	170
61	<i>Кравцов О.Г.</i> Личностные особенности детей старшего дошкольного возраста.	174
67	<i>Крайнова Л.В.</i> Наступність між дошкільним закладом і школою в опануванні державною мовою.	178
71	<i>Крутий К.Л.</i> Необхідність і причини розробки нових освітніх програм для дошкільних навчальних закладів.	182
74	<i>Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В.</i> Оновлення програми виховання і навчання «Дитина» – вимога сучасності.	187
78	<i>Литвиненко С.А.</i> Дитинство у дзеркалі ігрової діяльності.	191
81	<i>Лях Е.В.</i> Экспериментальная педагогическая модель патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с культурно-историческими традициями белорусского народа.	194
85	<i>Маліновська Н.В.</i> Формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами казки.	198
88	<i>Манцевич Т.В., Корнеева М.В.</i> Комплексный подход использования инновационной технологии ТРИЗ в формировании умственной активности старших дошкольников.	201
92	<i>Відомості про авторів.</i>	206
96		
101		
105		

7. Сластенин В.А. Педагогика : [учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед.] / [Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н.]; под ред. В. А. Сластенина. – М. : – Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.

Резюме. В статье представлена система работы по формированию контрольно-оценочных умений у младших школьников. Сформулированы научные положения, которые стали теоретическими основой для создания системной модели. Выделены три направления ее реализации: развитие учебной мотивации, формирование общеучебных умений учебной деятельности, освоение контрольно-оценочных действий. Определены структурные элементы системной модели: субъекты обучения, компоненты, принципы, условия.

Ключевые слова: системная модель, контрольно-оценочные умения, учебная деятельность.

The summary. In the article is introduced the system of work on forming the testing-evaluating skills of the pupils of primary school. There are formulated the scientific directions which have become the theoretical background to create the system model. There are defined the three directions of its realization: the development of educational motivation, the formation of the common educational skills of the educational activity, the mastering of the testing-evaluating acts. There are also defined the structural elements of the system model: the subjects of studying process, the components, the principles, the conditions.

Key words: system model, testing-evaluating skills, educational activity.

Одержано редакцією 09.12.2010 р.

УДК: 376.58 – 053

Н.М. ГОЛОТА

ДО ПРОБЛЕМИ ВАЖКОВИХОВУВАНостІ В ДОШКІЛЬНОМУ ДИТИНствІ

Резюме. В статті висвітлюються фактори, що зумовлюють виникнення важковихованості і розглядаються шляхи її попередження у дошкільному дитинстві.

Ключові слова: важковихованість, соціальний розвиток дитини, правила поведінки, виховний вплив.

Постановка проблеми. З перших років життя дитина вступає у складну і різнопланову систему взаємин з оточуючими. Дошкільний вік є початковим етапом формування особистості як суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання (Р.С.Буре, О.Л.Кононко, В.У.Кузьменко, Т.О.Піроженко, Т.І.Поніманська та ін.). Значення вікового періоду від народження до вступу до школи полягає в набутті соціального досвіду, тобто засвоєнні норм, правил поведінки, якостей і властивостей, необхідних дитині для життя у суспільстві. Відбувається становлення моральних уявлень та форм суспільної поведінки, формування ієрархії мотивів та потреб, загальна й диференційована самооцінка, елементи вольової регуляції поведінки. Однак зростаюча особистість постійно перебуває під впливом різних життєвих обставин, які називають соціальними факторами. Вони впливають на дитину, спричинюючи певні зміни в її свідомості, взаєминах з оточуючими, поглядами на світ в цілому (А.М.Богущ, Л.О.Варяниця, Н.В.Гавриш, С.М.Курінна, І.П.Печенко) [1, 135, 197].

В останні роки педагоги, психологи і батьки все частіше вживають термін «проблемні діти», «важкі у вихованні діти» та ін. Майже в кожній групі дітей – у дошкільному навчальному закладі чи шкільному класі – обов'язково знайдеться одна дитина, яку вихователі характеризують як «важковиховувану». Традиційно терміни «важковихованість», «важковиховувана дитина» пов'язуються зі шкільним віком. Дослідженню проблеми шкільної дезадаптації присвячені праці В.В.Гроховського, І.Г.Коробейникова, Л.П.Пономаренко, О.К.Ушанкової та ін. [7]. Однак дитина не може враз стати «важковиховуваною». Причини такого прикрого явища як важковихованість зароджуються і виявляються ще в ранньому дитинстві, інколи навіть непомітно для оточуючих.

Мета статті – узагальнення причин важковихованості дітей дошкільного віку та визначення шляхів її подолання.

Термін «важковихованість» означає несприйняття та опір особистості виховним впливам (таких дітей часто називають неслухняними, впертими, вередливими, погано вихованими). Однак невихованість і важковихованість не одне й те ж: якщо невихованість призводить до несприйняття педагогічних впливів, то важковихованість зароджується як протидія виховному процесу. Серед причин важковихованості дітей і підлітків педагоги і психологи виокремлюють такі: кризові періоди розвитку; характерологічні особливості особистості (впертість, безвідповідальність, неслухняність та ін.), педагогічна занедбаність, стан здоров'я, стійкий психологічний дискомфорт, як наслідок систематичних проблем у навчанні і пов'язаних з цим неприємностей у школі і вдома, конфліктності і агресивності, що розвиваються на цій основі. Усі ці фактори і обставини можуть існувати самостійно і в системі, взаємозв'язку один з одним [8, 171]. Стосовно дітей саме дошкільного віку важковихованість визначають як наслідок недостатнього засвоєння дитиною позитивного соціального досвіду, що зумовлює відставання особистості у позитивному розвитку. Звідси виникнення неправильних установок в поведінці, неадекватних потреб тощо і як сумний результат, – важкі діти, школярі, дорослі зі стійкими проявами негативних рис і відхиленнями у поведінці [3].

З раннього віку дитина входить у соціальне середовище, і цей процес охоплює оволодіння мовою, засвоєння норм поведінки, моральних цінностей. Перебування дитини в оточенні інших людей сприяє становленню її соціального досвіду, у малюка формуються поведінка, певні соціальні установки, здатність бути адекватним, розвиваються соціальні потреби. Відбувається поступове перетворення людського індивіда

на особистість, що постійно розвивається. Соціальний досвід, якого дитина набуває у спілкуванні, залежить від різноманітності взаємин з найближчим оточенням. Якість такого досвіду насамперед залежить від того, на чому ґрунтується взаємодія з іншими – на знаннях норм моралі, рівнях сформованості почуття поваги і захищеності чи залежності й страху. Найближче оточення дитини – перший та другий рівень наближеності – в силу емоційної насиченості контактів з дитиною не тільки впливають на її розвиток, але й самі змінюються під дією цих взаємин. Для успішності соціального розвитку дитини необхідно, щоб її спілкування з найближчим дорослим оточенням було діалогічним і вільним від директивності. Показниками сформованості соціального досвіду дитини є взаємодія з дорослими, вміння поводити себе у відповідності з правилами поведінки, успішно діяти під керівництвом дорослого або разом з ним, користуватися допомогою дорослого, дякувати за неї; вияв дитиною симпатій до подібних собі, співчуття і допомога іншим і т.д. Однак, соціальний досвід дитини формується, в першу чергу, під впливом дорослого та на його прикладі. Розвивальне середовище без активної позиції дорослого, спрямоване на трансляцію культурних форм взаємин у людському суспільстві, не є носієм соціального досвіду. Засвоєння особистістю загальнолюдського досвіду, накопиченого попередніми поколіннями, відбувається тільки у спільній діяльності та у спілкуванні з іншими. Саме так дитина оволодіває мовою, новими знаннями та вміннями, у неї формуються власні переконання, духовні цінності та потреби. Характер взаємин малюка з дорослими має величезне значення у формуванні його особистості. Дитині необхідно відчувати себе істотою, яку люблять, яка потрібна. Вбачає вона це у незаперечному та повному прийнятті себе значущими людьми, якими спочатку є батьки, рідні, а потім вихователі та вчителі.

Щодня дитина отримує певні реакції дорослих на свої вчинки. Так, коли дії дитини подобаються батькам, її хвалять, заохочують. Однак, коли поведінка дитини суперечить уявленням батьків як про пристойну, вона дістає негативну оцінку, іноді дуже різку. Цілком природно коли батьки кажуть: «Ти вчинив погано», «Своїм вчинком ти образила бабусю». Але, на жаль, у більшості випадків така оцінка поширюється на характеристику самої дитини і на ставлення до неї загалом («Ти негідник!», «Погана дитина!», і найгірше «Я тебе не люблю!»). Така оцінка сприймається дитиною як негативне ставлення до себе і часто зводить нанівець те позитивне і цінне, що вже було досягнуто і сформовано вдалими виховними заходами (правомірне використання заохочення і покарання, справедливе ставлення до різних вчинків дитини тощо).

Психологи зауважують, що подібна схема засвоєння позитивного соціального досвіду не враховує ні індивідуальних властивостей конкретної дитини, ні характеру її взаємин з дорослими, ні соціальної ситуації розвитку вихованця в цілому. Негативна оцінка вчинків дитини батьками, вихователями в дошкільному навчальному закладі, а згодом і вчителями у школі аж ніяк не сприяє задоволенню потреби дитини в любові, прийнятті та позитивній оцінці оточуючих, в самоповазі, не формує позитивну самооцінку і прагнення до відвертих стосунків з дорослими та однолітками [3]. Вони просто не розуміють, що їх поведінка створює в житті дитини ситуації, які вона не зможе подолати, так як атмосфера емоційного дискомфорту і напруження виснажує дитячу психіку, провокує розвиток психосоматичних захворювань і призводить до виникнення асоціальної поведінки.

Повсякденне життя постійно зіштовхує дитину з різними ситуаціями, одні з яких вона вирішує відповідно до засвоєних норм поведінки, інші ж провокують її на порушення правил і неправду. Ці ситуації називають «проблемними» чи «ситуаціями вибору». В процесі розв'язання цих ситуацій дитина вагається між прагненням вчинити згідно правил поведінки або задовольнити свої бажання, навіть якщо вони цим правилам суперечать, і вирішує їх, нарешті, таким чином:

- чинить відповідно до засвоєних норм поведінки, навіть якщо це суперечить її бажанням;
- задовольняє свої потреби і порушує правило, не приховуючи цього;
- задовольняє свої потреби, порушуючи правила поведінки, і приховуючи реальний стан справ від оточуючих, щоб уникнути осуду.

У дошкільному віці дуже часто самоствердження дитини набуває форм, що призводять до порушення дисципліни. У неоднозначних ситуаціях (ситуаціях «подвійної мотивації») відбувається зіткнення безпосередніх імпульсивних бажань дитини і вимог дорослого. У таких випадках дитина отримує негативну оцінку своєї поведінки.

Однак, систематична негативна оцінка поведінки дитини дошкільного віку є для неї надзвичайно важкою психотравмуючою ситуацією, яку малюк переживає як таку, з якої вийти просто неможливо. Не знайшовши самостійно можливості розв'язати таку ситуацію, дитина прагне якнайшвидше позбутися нестерпних емоційних переживань, спричинених негативними оцінками дорослого. Дитина «протестує», використовуючи неконструктивні форми реагування і поведінки, які у психології мають назву психологічного захисту: перекривляє, draжнить, може вдарити не лише однолітка, а й дорослого. Далі це може спричинити невпинне накопичення конфліктності, агресивності, спотворення характеру, що поглибить соціальну дезадаптацію дитини, спричинить її важковиховуваність, викривлення моральних та життєвих орієнтирів. Отже, більшість відхилень у соціальному розвитку дитини – результат неправильної поведінки дорослих.

Раніше вважалось, що саме хлопчики, у більшості випадків, мають схильність до порушень у поведінці, проблеми з вихованням. Зараз «важковиховуваною дитиною» можуть бути дівчатка так само як і хлопчики. Це означає, що і батькам, і вихователям треба зважати на те, що малюки відрізняються один від одного насамперед особливостями психіки. Хлопчики і дівчатка по-своєму дивляться і бачать, слухають і чують, говорять і

мовчать. Так, наприклад, дівчатка навіть із ранніх років найчастіше виявляють бажання про когось потурбуватися, доглянути, але разом з тим, вони нерідко вважають природним повчати і критикувати вчинки інших. Вони вразливіші й чутливіші, для них важливо, хто їх оцінює і як, їм завжди цікаво, яке вони справили враження. Але і для хлопчиків, і для дівчаток ніколи не буває мало батьківської любові, і ті й інші прагнуть схвалення, підтримки і захоплення. Важливо, щоб вони знали, що батьки завжди на їхньому боці.

Науковці виділяють низку чинників, що зумовлюють важковихованість:

1. Неблагополуччя у сім'ї; неповна сім'я; конфлікти у сім'ї; асоціальний спосіб життя батьків; безвідповідальність батьків у вихованні дітей; відсутність сімейного захисту, любові до дітей, справжнього батьківського авторитету; прояви насильства, жорстокості. У дітей у таких сім'ях формується стійкий комплекс суспільно-негативних аномальних, аморальних, примітивних потреб, система відверто анти суспільних поглядів, деформація ставлень, оцінок. У них відсутні чуткі уявлення про дружбу, сміливість, почуття сорому, відповідальність, не сформований інтерес до книги, до художнього слова, творчих видів діяльності, немає усталених інтересів. У частини дітей через довготривале незадоволення яких-небудь суттєвих потреб розвиваються адекватні форми поведінки. Довготривале збереження афективних переживань і афективних форм поведінки призводять до формування відповідного ставлення дітей до інших людей, себе, діяльності.

2. Низький рівень педагогічної культури батьків у благополучній сім'ї;

Прагнення задовольнити всі, навіть надмірні бажання дитини; створення умов для вседозволеності; відсутність контролю за діями і поведінкою дитини. У таких сім'ях дитина з раннього віку звикає до того, що дорослі задовольняють всі її бажання, вимоги, примхи. Така позиція батьків часто призводить до неправильного розвитку особистості. Дитина звикає до особливої уваги, починає ігнорувати інших, а особливо близьких навіть гнобити. Згодом такі діти можуть відрізнятись загостреним індивідуалізмом, нелагідністю, прагненням до привілейованого положення. Егоїстичні прагнення до одержання задоволень або невміння протистояти ситуації сприяють анти суспільним вчинкам, призводять до нагромадження аморального досвіду поведінки.

3. Відставання дитини у навчанні, переживання нею «ситуації неуспішності», що породжує негативізм, опір, намагання уникнути занять, цікавих колективних справ, почуття власної неповноцінності порівняно з іншими дітьми. Досить часто невпевненість дитини у своїх силах посилюється надмірною вимогливістю батьків, які прагнуть до того, щоб їх діти були кращими у навчанні. При цьому не завжди враховуються можливості дитини, і постійне нервово напруження, в якому вона живе через неможливість відповідати очікуванням сім'ї, постійний страх бути «невідповідною», дезорганізує все її життя.

4. Негативний характер взаємодії педагога і вихованця. При цьому дитина або боїться вихователя, або байдужа до нього, але і в першому, і в другому випадку не реагує на його зауваження і вимоги.

5. Вікові кризи розвитку. В цьому випадку мова йде про тимчасову важковихованість.

6. Певні відхилення у розвитку особистості чи психіки дитини.

В усіх випадках для подолання важковихованості дітей необхідно усунути причини, що її викликали.

У процесі подолання важковихованості дітей дошкільного віку виділяють наступні етапи:

1. Діагностичний. На цьому етапі вивчають, аналізують позитивні і негативні риси особистості дитини, визначають умови, що зумовили їх виникнення, шляхи і засоби нейтралізації негативних тенденцій та актуалізації позитивного в поведінці дитини.

2. Планування і визначення змісту роботи.

3. Цілеспрямованої педагогічної діяльності. Цей етап передбачає «реалізацію плану щодо виховання» конкретної особистості. Він характеризується залученням всіх, хто може позитивно вплинути на дитину (батьків, родичів, друзів, вихователів і т.п.). Координує роботу, як правило психолог, відстежуючи зміни у поведінці вихованця і розробляючи подальші виховні заходи.

Для подолання важковихованості та попередження соціальної дезадаптації доцільно використовувати такі засоби педагогічного впливу:

– створення для дитини «ситуації успіху». Для цього слід знайти таку сферу діяльності, в якій дитина може себе виявити. Головне, щоб вона отримувала задоволення, відчувала себе успішною і потрібною. Позитивний досвід переконає її в тому, що вона «придатна», що вона не гірша за інших, і ця думка допоможе їй подолати невпевненість у собі. Вихователю й батькам слід допомагати дитині розуміти й цінувати свої заслуги та успіх, хвалити її навіть за незначні досягнення, постійно підкреслювати, що дитина здатна і може зробити значно більше і краще, ніж уже здобула;

– організація дитячого колективу, який би забезпечував позитивний вплив на вихованця. Якщо дитину прийняли до ігор, спільної діяльності однолітки, які раніше її відштовхували, то дуже швидко у неї змінюються соціальні якості – вона стає менш агресивною, більш уважною і відкритою для спілкування. Її світогляд збагачується новими уявленнями про людські стосунки і про себе: «З ними приємно гратися і їм зі мною також», «Я теж хороший», «Я подобаюся іншим дітям» і т.п. Культурні навички дитини через деякий час також збагачуються новими прийомами взаємодії з новими предметами оточуючого середовища, оскільки вона може спостерігати і наслідувати ці прийоми у партнерів по грі. Вихователю варто організувати заняття у групі дошкільного навчального закладу так, щоб дитина могла якнайповніше виявити свої здібності, а інші діти змогли оцінити її позитивні риси і «потягнутися до неї». Своїм особистим доброзичливим ставленням вихователь, а вдома батьки, інші члени сім'ї, сприятимуть визнанню дитини однолітками;

– опора на позитивні якості вихованця і на його позитивний соціальний досвід. Вихователю і батькам необхідно допомогти дитині побачити негативні непривабливі риси свого характеру чи поведінки і накопичувати натомість позитивний досвід переживань, дій, вчинків. Доцільно якомога частіше звертатися до дитини за порадою, визнавати її право на власну точку зору; надавати їй більше самостійності та відповідальності, які в майбутньому стануть запорукою розвитку ініціативності, почуття обов'язку, власного сумління особистості.

Висновки. Кожній дитині необхідно допомогти подолати кризові ситуації, знайти своє місце в колективі однолітків, і кожній потрібна індивідуальна допомога. Головне ж, що потрібно всім дітям, – це увага, зацікавленість у кожному з них. Сприяти розвитку індивідуальних особливостей, тактовно, поступово змінюючи те, що заважає дитині знайти своє місце в житті і своїй сфері інтересів. За умови попередження або подолання описаних факторів можна уникнути деяких симптомів важковиховуваності, яка зароджується у дошкільному віці, яскраво виявляється у молодшому шкільному віці у негативній поведінці, і нарешті, стверджується у підлітковому віці і здатна нівелювати позитивні риси особистості, її соціальний розвиток і відтак навіть зруйнувати життя людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М.Богущ, Л.О.Варяниця, Н.В.Гавриш та інші; [наук.ред. А.М.Богущ; за заг. Ред.. Н.В.Гавриш]. – Луганськ, 2006. – 368с.
2. Вікова та педагогічна психологія: [навч. посібник] / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
3. Гурлева Т. Попередження «важковиховуваності» в дошкільному віці / Крок до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Під ред. Н.Софій. – К.: Контекст, 2000. – С. 229-231.
4. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) / Кононко О.Л. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
5. Максимова Н.Ю. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами: [методичні рекомендації] / Максимова Н.Ю. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
6. Поніманська Т.І. Дитина і соціум / Т.І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2004. – № 8. – С.4.
7. Психологическая профилактика дезадаптации учащихся в начале обучения в средней школе // Под ред. Л.П.Пономаренко. – Одесса: Астро Принт, 1999. – 112 с.
8. Родинно-сімейна енциклопедія / Авт. кол. В.М.Благінін, Н.І.Белкіна та ін.; За заг. ред. Ф.С.Арвата та ін. – К.: Богдана, 1996. – 438 с.

Резюме. В статтє рассматриваются факторы, которые обуславливают возникновение трудновоспитуемости и пути ее преодоления в дошкольном детстве.

Ключевые слова: трудновоспитуемость, социальное развитие ребенка, правила поведения, воспитательные воздействия.

The summary. In the article the factors which cause occurrence of intractability in education and a way of its overcoming at preschool age are considered.

Key words: intractability in education, social development of the child, rules of behaviour, education influence.

Одержано редакцією 16.11.2010 р.

УДК: 372.3-0.53.4

Е.В. ГОРБАТОВА

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ЗАНЯТИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ТВОРЧЕСТВА ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Резюме. У статті обґрунтовано значення синтезу мистецтв у розвитку образотворчої творчості дошкільників, уточнено суть творчої образотворчої діяльності дітей, запропоновано варіанти і умови проведення інтегрованих занять.

Ключові слова: інтегровані заняття, образотворча творчість, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. В настоящее время особое значение приобретают проблемы раскрытия творческого потенциала каждого ребенка. Инновационные процессы в этой области способствуют изменению содержания обучения и традиционных форм работы в аспекте личностно ориентированного подхода к развитию творчества ребенка путем предоставления ему свободы самореализации, не исключаяющей роли обучения.

Многие исследователи акцентируют внимание на изучении проблемы детского творчества в разных видах художественной деятельности, в том числе изобразительной. В целом ряде исследований и методических разработок (Т.Н.Доронова, Т.Г.Казакова, Т.С.Комарова, Н.А.Сакулина, Н.Б.Халезова и др.) показаны различные аспекты творчески развивающего потенциала рисования, лепки, аппликации и других видов изобразительной деятельности на разных этапах дошкольного детства.

Детское изобразительное творчество – создание ребенком субъективно значимого нового продукта; применение усвоенных ранее способов изображения или средств выразительности в новой ситуации